

АНГЛОМОВНЕ ВИДАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ ОРНАМЕНТИКИ

*Mykhailo Selivachov. Folk Designs of Ukraine. —
Doncaster — Kiev: Bayda Books (Australia), Ivan Honchar
Museum (Ukraine). — 1995. — 64 p.; ill.*

Рецензована праця є скороченим варіантом багаторічного дослідження М. Селівачовим іконографії, номінації, стилістики, типології української народної орнаментики, окремі аспекти якого вже висвітлювались автором у ряді публікацій, зокрема і в журналі "Народна творчість та етнографія".

Ця невелика, проте добре видана книга викликає задоволення з приводу того, що здобутки українського мистецтва й мистецтвознавства стають ширше відомими в світі, та водночас і засмучує тим, що роботу наших науковців більше цінують за кордоном, ніж у себе вдома. Шкода, що монографія не з'явилася в Україні українською мовою перед тим, як вийти в Австралії англійською...

Як справедливо писав Микола Макаренко в передмові до "Історії українського орнаменту" Григорія Павлуцького (К., 1927), "для історика культури орнаментальні форми й мотиви — найбагатіший матеріал для хронологічних студій... Орнаментация — це, так би мовити, метрика виробу, його паспорт. Це тому, що так повно й так правдиво відбиваються в орнаментации всі характерні особливості народу-творця у кожен період його існування". Та при всій очевидній культурологічній значимості наукових студій з орнаментики і подосі в українській літературі маємо надто обмежену кількість робіт, науковий ряд яких був розпочатий публікаціями Хведора Вовка, Олени Пчілки і перервався близько 70-ти років тому названою посмертною працею Григорія Павлуцького.

Наявна бібліографія робіт свідчить про те, що їх тематична спрямованість обмежена конкретними видами народної творчості (вишивка, ткацтво, килимарство, різьба, розпис і т. п.). При цьому перевага надається вивченню графіко-технічних або графіко-колеристичних варіантів орнаментации і лише побіжно автори цих публікацій звертаються до порівнянь орнаментальних прийомів досліджуваного виду з іншими, тільки принагідно наводяться дані про семантико-символічний зміст того чи іншого орнаменту і ще менше даних про назви орнаментальних композицій, мотивів, знаків, елементів і т. п.

Новаторство рецензованого дослідження полягає в тому, що Михайло Селівачов спрямував свої наукові пошуки на порівняльно-типологічний аспект вивчення про-

відних (опорних) орнаментальних композицій, які представлені різними видами народного декоративно-прикладного мистецтва (типологічно-прикладне їх розмаїття) та зонально конкретними варіантами їх реалізації в тотожних виробках (територіально-зональна варіативність).

Науково-новаторською, з нашого погляду, є також і авторська методика дослідження: від графіки орнаментальних сюжетів, технологічно-прикладних прийомів виконання через розмаїття словесно-діалектних назв до семантико-символічних уявлень, втілених носіями традицій того чи іншого історико-етнографічного району України. Основою роботи став складений автором "Словник українського народного орнаменту", що налічує понад три тисячі назв, багато з яких, за фаховим визначенням діалектологів, уводяться в науковий обіг уперше.

Незаперечну наукову цінність мають уміщені в книзі типологічно-аналітичні таблиці орнаментальних сюжетів, значна кількість яких (понад 30) та представлені на них численні сюжети з автентичними народними назвами свідчать про широкий діапазон досліджених автором композицій, мотивів і елементів орнаменту.

Багатство фактологічного матеріалу дозволило досить стисло, але аргументовано й переконливо показати історичне підґрунтя народної орнаментики українців у європейському контексті, національні особливості та регіональні варіанти, здобутки і втрати на складних шляхах багатовікового розвитку в Україні та в діаспорі.

Зважаючи на специфіку малознайомого з Україною англомовного читача, М. Селівачов розкриває величезну роль народного мистецтва в нашій національній культурі, значно більшу, ніж у сусідів-росіян, не кажучи вже про центральну та західну Європу. З усього розмаїття народної орнаментики виділено для розгляду "домінантні" мотиви — ті, що побутують на всій території України в подібних обрисах і під аналогічними назвами. Серед них найбільшу групу складають фітоморфні мотиви (с. 12—29), відтак — скевоморфні, тобто уподібнені рукотворним предметам (с. 30—37). Наступні глави присвячено зооморфним мотивам (с. 38—45), космоморфним (с. 46—47), іншим абстрагованим образам (с. 47—57).

Кожен мотив аналізується з іконографічного, художнього, регіонально-варіантного

погляду, наводяться його попередники — аналоги з археологічних культур і символічний підтекст. М. Селівачов уникає при цьому прямолинійної однозначності, розкриваючи кількешарову семантику знаків, які по-різному осмислюються в різному часі й просторі. Він звертається до широкого кола джерел, словесного фольклору, праць Сковороди, Костомарова, Потебні, Сумцова, Вовка і т. д., що видається нам дуже цінним, оскільки в західній літературі з символіки знаків на ці імена не посилаються, вони майже невідомі.

Допоміжний апарат рецензованої роботи складають численні примітки та бібліографічні посилання, вичерпні анотації до таблиць з повною атрибуцією кожного графічного сюжету. Показано, що наведені не тільки переклади народних назв орнаментних мотивів, але й транслітерація українського звучання розмаїтих локальних варіантів.

На розвороті вміщено карту з узагальненою схемою історико-етнографічного рай-

онування XVIII—XX ст. На нашу думку, краще було б дати три карти, окремо для XVIII, XIX і XX ст. Це дозволило б показати змінювані межі регіонів і підрегіонів, не уміщувати поруч топоніми різних періодів. Гадаємо, зайвою на с. 5—6 є полемічна заостреність, яка може викликати в чужомовного читача сумнів у національній безсторонності автора, його об'єктивності. До речі, на с. 5 є і неточність; орнаментика мізинських палеолітичних пам'яток скоріше меандрова, ніж ромбічна.

В усьому іншому ця популярна наукова монографія, перекладена й надрукована зусиллями та коштом австралійського видавця Юрія Ткача, є не тільки насиченим актуальною інформацією дослідженням, а й помітним внеском у задоволення інтересу світової громадськості до традиційної народної культури України.

Київ

Оксана КОСМИНА

РІЗДВО

Різдво, кутя і коляда,
Мов таїнство, приходять знову.
І знов Україна молода
Так прибрана в свою обнову.

І волю, даную з небес,
Святкую, колядую Богу.
І чудо це, зверх всіх чудес,
Все лине з серденька живого.

А радість, мов жива вода,
Як щедра животворча чаша.
Звучить українська коляда,
Приймає Бог моління наші.

До ясел подумки прийдем
За Вифліємською звіздою.
Між нами Бог з добром Своім,
А ми — з своєю колядою.

Зустріли дар небес — свята —
Різдво святєє Бога-Сина.
Україно! Привітай Христа!
Святкуй, різдвяна Україно!

Іван Швець